

HUMANISTISCHE POËZIE II

„O, vrij te zijn!”

Wij verlangen altijd naar meer vrijheid. Dat is: naar meer open ruimte om geheel ons zelf te zijn. Het leven van elke dag biedt daarvoor niet zoveel kansen als wij zouden wensen. Daarom dromen wij dikwijls van de vrijheid. Van ons leven, zoals het eigenlijk zou moeten zijn. Van de tegenstelling met de gewone dag, waarin we werken en gaan als een getemd dier. De dichter Hugo Claus heeft die tegenstelling in zijn gedicht **Het Dier**, dat U zo meteen te horen zult krijgen, scherp onder woorden gebracht. Het is een beest in een weiland, dus een stuk vee. De dag breekt aan, de lucht staat in vlammen. Maar het beest staat ver van die vrije, wilde natuur af, het bevindt zich binnen zijn omrasterd gebied. Voor het beest breekt de dag aan als een stuk vee: op poten en de zonnestralen zwaaien uit als zijn eigen staart. Er is geen vrije, wijde ruimte meer, geen wereldvuur. Het beest staat er in zijn weiland, weerloos, bang, het zonlicht als goud om zich heen. De dichter denkt: toen het nacht was heeft het de vervulling van zijn verlangen gekend. Toen was het weer het vrije dier in het woud, ongetemd, zich zelf, volgend zijn eigen natuur. Toen was de mens weer zijn natuurlijke vijand: de jager. Zo luidt het gedicht als volgt:

Het Dier.

Het beest in de weide (van de vlammen gescheiden)
Ziet hoe op poten de dag aanbreekt
Hoe met gebaren de zon haar zevenstaart omslaat.

En (in bladgoud, lichtogig en bevend)
Het verlangt niet meer
's Nachts begeeft het zacht en dringt weer in het
Woud waar de koude jager roept.
Zo veilig, zo tam gaat geen mens
De wereld binnen.

Hugo Claus.

Het zou eigenlijk een ontmoedigend gedicht zijn als de laatste regels er niet waren. Wanneer wij de vrijheid van het ons zelf zijn alleen in de droom zouden kunnen beleven, was het niet zo mooi met ons gesteld. Maar op dit punt maakt de dichter plotseling een onderscheid tussen dier en mens. Want hij eindigt zijn gedicht met de woorden: Zo veilig, zo tam gaat geen mens De Wereld binnen.

Geen mens. Hij wil dus zeggen: de mens laat zich niet geheel temmen door de onvrijheid van het alledaagse leven. Hij geeft zich niet gewonnen aan een leven, waarin hij gedwongen wordt tot een onwaarachtig bestaan. Het verlangen in hem om te worden wat hij in wezen is, blijft leven in hem, blijft werkzaam in hem.

Daar wil dus zeggen, dat wij er steeds op uit zijn ons persoonlijk leven en de samenleving te maken zoals wij wel weten dat het zou moeten zijn. Natuurlijk zijn er een heleboel getemde, tamme mensen, die leven binnen de kleine omrastering van het dagelijkse. Maar altijd weer springen andere over dat hek heen en trekken een grotere, wijdere ruimte binnen, waar zij zich meer mens voelen.

Het onblusbare verlangen naar vrijheid is in wezen ook een verlangen naar een mooier leven. Dat is de droom van de kunstenaar. En de kunstenaar brengt er door zijn werk iets van in de alledaagse wereld. Hij maakt daadwerkelijk de wereld mooier. Wie goed naar een kunstwerk kijkt of luistert merkt iets van de wereld van ons verlangen. Het is of er iets heel fijs en glanzends verschijnt. Er waait iets helder open, er klinkt iets zuivers, een heerlijk ritme begint. Dat

heerlijke, nieuwe en vrije gaat in ons leven. Wij vereenzelvigen ons ermee, wij voelen ons nieuw worden, de wereld ziet er anders uit. Soms komt die kunst uit een ver verleden en wij, alledaagse mensen, voelen ons klein en nietswaardig bij de heerlijke, natuurlijke vrijheid van die oeroude kunst. Wij voelen ons als dood tegenover de levende kracht, die ongeschonden straalt uit de grijze oudheid. Maar het wonder gebeurt, dat de levende kracht van die eeuwenoude schoonheid ons wekt, een opstanding in ons veroorzaakt, ons inspireert tot nieuw leven. De werking van de kunstenaar overwint tijd en ruimte. De daad, die voortkwam uit de droom van een echte wereld, is in ons actief, voert ons tot onze daad ten bate van een betere wereld. Zo keek de dichter Hans Warren naar de prachtige oude kunst der Etrusken.

Dat volk uit Italië, dat bijna 2500 jaren geleden leefde. En toen maakte hij het volgende gedicht:

De Etrusken.

De Etrusken zijn van fijn brons
met glanzende starre glimlach.
Maar een blauwe mantel waait open
en dan treedt vochtig bruin
de rankste knaap van heden
fluitspelende en dansende
naar voren.

De Etrusken staan in ons
op dit moment, hun schenker
danst om ons en blijft zeventien
immer zeventien en de schoonste
zwartlokkigste zolang de wereld
nog schenkers nodig heeft.

Tussen de Etrusken en ons
staat slechts de heldere spiegel:
zie onze archaische glimlach
en zie, zij leggen ons
gruwzaam verkort op hun askist,
maar in onze tombe danst
hun gierige dronken fluitster
tot hij valt en zijn blauwe mantel
ons heerlijk dekt.

Hans Warren.

En zijn blauwe mantel ons heerlijk dekt. Het klinkt alsof een stralende zomerhemel over de wereld staat. Dat kan de kunst doen: het leven vernieuwen, bevrijden van grauwheid en besmetting. De kunstenaar droomt van vrijheid en zijn droom brengt voor ons vrijheid voort. Het wonder gebeurt, elke dag. De dag kan zo beginnen:

Ritueel.

De morgen
de vonkende stilte

het licht spreekt met levende mensen

de hogen en de gedooften
baden hun naam in de vijvers der traagheid
en leggen hun tong te slapen
in de as van dode talen

maar hij die veelkleurige klanken
een heidens feest voelt vieren in zijn keel
hij verduistert de ogen
en luistert

laat zijn adem dansen en vlammen
en opent gereinigde lippen

zijn stem wordt een vuur van zingen.

Ellen Warmond.

In dit gedicht is het aanbreken van de dag niet de voortzetting van het oude, trage leven, maar het begin van een echt en vrij gesprek met de wereld, van een mens, die bij het ontwaken zich vrij zich zelf voelt. Het is eerst helemaal stil; maar een stilte waarin het licht levend beweegt. En de vrije levende mens ontmoet het levend licht. Die ontmoeting blijft uit voor wie als dode zielen voortbestaan, dag in dag uit. Hun „ik” leidt een traag, loom bestaan en hun taal is dood. Het nieuwe licht van de nieuwe dag heeft hun niets te zeggen. Het spel van de vrijheid kunnen zij niet meer spelen. Maar hoe anders is dit voor wie de nieuwe dag nieuwe kleur, nieuwe klank is. Natuurlijk reageert de dichteres het meest op het leven als klank. Vandaar dat zij de ogen sluit en luistert. Dan begint de adem, symbool van de ziel, een vlamme dans, waarvan de brand de lippen reinigt; en de dichter zingt een nieuw lied, dat straalt als vuur.

Iets hiervan kan ieder beleven. Natuurlijk niet elke dag.

Maar het vermogen in zich zelf de vrijheid te bezitten tot een levend en levendig reageren op de wereld, op het algemene leven, is ieder mens aangeboren. Het is een kenmerkende trek van ons mens-zijn. Vele dichters brengen het tegenwoordig als onderwerp in hun gedichten. Juist de jongere dichters. Zij keren zich niet van de mens en van de wereld af. Zij spreken geen dikke woorden van hervorming en vernieuwing en van strijd voor een betere wereld.

Maar zij doen. **Met open ogen en oren** vangen zij de glansen en de geluiden op van een vrijere, ruimere wereld dan de onze. Die wereld bestaat niet ergens ver buiten deze wereld. **De vrijheid is in de kunstenaar zelf** zoals zij ook in ons aanwezig is. Van vrijheid spraken wij, naar vrijheid verlangen wij, iets van vrijheid maakt de kunstenaar voelbaar en werkelijk, omdat het ons eigen zelf is, dat geheel zich zelf wil worden, vrij wil zijn. De kunst helpt ons daarbij, de dichtkunst ook. Vandaar deze enkele ogenblikken van humanistische poëzie. Want diep in het humanisme, dus in ieder humanist, wortelt het geloof in die vrijheid der menselijke ontplooiing.

DR. J. C. BRANDT CORSTIUS

CORRESPONDENTIECLUB I.H.E.U.

De „*International Humanist and Ethical Union*” organiseert voor de leden van de bij haar aangesloten organisaties de mogelijkheid met elkaar te corresponderen. Het Humanistisch Verbond wekt ook haar leden op hieraan deel te nemen.

Aanmeldingen hiervoor kunnen geschieden bij het secretariaat van de I.H.E.U. — Oudegracht 152 — Utrecht. Kosten f 2.— per inschrijving door storting of overschrijving op postrekening 304.960 t.n.v. Hum. Verbond Utrecht of door het zenden van f 2.— aan geldige postzegels.

HET WOORD VAN DE WEEK

3 augustus 1958

VERSCHIJNT WEKELIJKS

11e jaargang nr. 31

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT

De Heer

Mevrouw

Mejuffrouw

D. TH. WINTER

ROOSEVELT LAAN 143

AMSTERDAM - 2 - 10

Onbestelbare exemplaren
terug aan:
Oudegracht 152, Utrecht

Lezingen voor de radio

- 10 aug. 9.45 uur V.A.R.A. „Vogels van diverse pluimage”, Dr. D. H. Prins.
17 aug. 9.45 uur V.A.R.A. „Een Jood sprong in zee”, A. Treurniet
24 aug. 9.45 uur V.A.R.A. „Mag ik dat boek lezen?” F. P. Huygens
31 aug. 9.45 uur V.A.R.A. „Humanistische poëzie”,
Spreker: Dr. J. C. Brandt Corstius
Voordracht: Aafje Top.

Het Woord van de Week

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de Vara-microfoon.

Administratie: Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, Postgiro 304960.

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,— p. j., buitenland f 4,60 p. j., losse nummers f 0,25.